

# DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

SZERKESZTI: DR. RÉVÉSZ IMRE. FŐMUNKATÁRS: DR. SZÁSZ IMRE.

Megjelenik minden szombaton.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:  
DEBRECEN, KOLLÉGIUM.

Előfizetési ár félévre hét pengő.

## Felhívás a magyar társadalomhoz!

Hét éven keresztül „Karácsonyi örömet a szegényeknek” felszólítással fordultam az ország tehetősebbjeinek jószívéhez, hogy adományaikkal tegyék lehetővé az inséget szenvedők karácsony-ünnepi felségélyezését.

Az elmúlt év őszén a nehéz gazdasági viszonyokra való tekintettel már az egész magyar társadalmat felkértem, hogy a nyomorban sínylődő honfitársaink megsegítésére rendezett gyűjtéshez hathatósabb támogatással járuljon hozzá. Kérésem a társadalom minden rétegében nagy megértésre talált és ez tette lehetővé, hogy az elmúlt télen közel 80,000 családnak lehetett élelmiszer, tüzelőanyag, ruha, vagy pénzsegélyt nyújtani.

Sajnos azonban, a gazdasági viszonyok még sokkalsúlyosabbak lettek. Ma nemcsak a szellemi munkával foglalkozók jelentékeny része és a munkások ezrei néznek munkanélküliségükben reménytelenül a közelgő tél szenvedései elé, hanem az idej rossz termés következtében a földművelő nép nagy része is megsegítésre szorul. Megváltozott címmel is indítom meg az idej segélyakciómat, mert hiszen a nyomor oly árnyokat öltött és a segélyre szorultak száma annyira megnövekedett, hogy most már nem pillanatnyi segélynyújtásról, karácsonyünnepi örömszerzésről van szó, hanem a szegényeknek egész éven keresztül való hathatós támogatásáról és segélyezéséről kell gondoskodni.

Teljesen tudatában vagyok annak, hogy nagyon sokan, akiknek eddig módjukban állott az adakozás és segélynyújtás nemes cselekedetét gyakorolni, most sokkal nehezebb viszonyok között élnek. Mégis szent kötelességemnek tartom a szegények nyomorának enyhítésére minden lehető elkövetni és ezért azzal a bensőséges kéréssel fordulok az egész magyar társadalomhoz, hogy a nyomor enyhítésére irányuló törekvésben megértő szívvel és nemes lélekkel támogassanak.

Felkérem tehát mindazokat, akiknek bármely csekély fölöslegük van, járuljanak hozzá

gyűjtésemhez akár pénzben, akár élelem, tüzelőanyag, vagy ruhaadományaikkal, mert a legkisebb adomány is gyógyírként fog hatni a nyomorgó és szükségét szenvedők fájdalmára.

Miután gyűjtésemnek egyetlen fillér adminisztrációs költsége nincs és a befolyt adományok a maguk teljes egészében, szorgos kivizsgálás után, személyes ellenőrzésem mellett jutnak a szegényekhez, minden adakozó meg lehet győződve arról, hogy adománya oda fog jutni, ahova az szánva volt.

A nemesszívű adakozókat felkérem, hogy pénzádományaikat vagy postautalványon címemre, vagy a nevemet viselő 19. számú postatakarékpénztári csekkszámlára, a természetbeni adományokat, vagy az arról szóló értesítéseket — amíg a kerületi gyűjtőhelyek felállítását nyernek — közvetlenül a királyi várpalotába (szárnysegédi hivatal) szíveskedjenek elküldeni.

Budapest, 1931 szeptember 20.

Horthy Miklósné s. k.

## Tanévnyitás a Kollégiumban.

Karai Sándor kollégiumi igazgató beszéde  
1931. szept. 16.

Azt az ünnepi érzést, amely az iskolai év megnyitásával lelkünket megszállja, ez alkalommal a szokottnál is emelkedettebbé, melegebbé és kedvesebbé teszi az a történelmi jelentőségű mozzanat, hogy főtiszteletű Püspök urunk ónagyméltósága most töltötte be püspökségének huszadik esztendejét. Az 1911. év augusztus havának 15. napján iktatta be az egyházkerület Püspök urunkat a püspöki méltóságba. Ennek az eseménynek huszadik évfordulója alkalmából augusztus hó utolsó napjaiban az egyházkerület, az Országos Református Lelkészegyesület és az Országos Presbiteri Szövetség Püspök urunk tiszteletére Debrecenben ünnepi gyűlést tartott, amelyben nemcsak a hivatalos református egyház és a magyar református társadalom, hanem

az egész magyar társadalom is szívvel-lélekkel részt vett, mindenekelőtt maga a Kormányzó úr őfőméltósága, aki Püspök urunkat ez alkalomból a magyar érdemkereszt I. osztályának adományozásával nagy kitüntetésben részesítette.

A maga hivatalos képviselőjével Kollégiumunk is részt vett ebben az ünneplésben; de a Kollégium ünneplése nem lehetett teljes, nemcsak azért, mert a nyári szünet miatt a Püspök úr jóságáért örök hála kötelezett tanári kar nem lehetett együtt, hanem azért sem, mert a kollégium legfőbb alkotó része, az ifjúság, amelyért a kollégium tulajdonképpen fentáll és amelyért Püspök urunk annyi meghálálhatatlan jót tett, nem vehetett részt az ünneplésben. Lelki szükségét érezzük tehát annak, hogy most, amikor az iskolai évet megnyitjuk, kifejezzük hódolatunkat, szeretetünket és hálaunkat az ő gondviseléséről személye iránt.

Hogy micsoda szolgálatokat tett ő egyetemes magyar református egyházunknak a református társadalom megszervezése, a református öntudat erejének fokozása, egyházunk és nemzetünk igazainak fáradhatatlanul éber hirdetése és rendíthetetlen bátorságú védelme, a református hitélet, az egyházi kormányzat és törvényhozás fejlesztése és a magyar református és a magyar nemzeti művelődés ügyének emelése terén, mindezeknek az érdemeknek méltatása túlhaladja ennek az iskolai ünnepélynek szűkre szabott kereteit. Itt csak azokról a nagy alkotásokról és nagy jótéteményekről emlékezhetünk meg, amelyekkel püspökségének két évtizede alatt Kollégiumunkat gazdagította.

Ennek a hűs esztendőre terjedő reformkorszaknak munkájából kiemelkedik az új gimnázium és az egyetemi internátus megépítése, a gimnáziumnak a párhuzamos osztályok szaporítása által 12-ről 17 osztályra bővítése, a gimnázium szervezetének a kor szükséglete szerint olyan megváltoztatása, hogy a tanuló szabadon választhat a görög és az angol nyelv tanulása között, a tanítóképző-intézetben a tanszékek számának 8-ról 12-re emelése, a lelkész-képző-intézet és a tanárképző-intézet felállítása és a polgári fiúiskola megszervezése.

Ezek az alkotások, a gimnázium és az internátus épületének kivételével, már a háború idejére és a háborúra következő nyomorúságos évekre esnek. Arra az időre, amikor a Kollégiumnak és alapítványainak pénz- és értékpapír- vagyona megsemmisült s amikor a Kollégiumot a végromlás veszedelme fenyegette. Az Isteni Gondviselés azonban őnagyméltósága személye által megmentette Kollégiumunkat a megsemmisülés kárhatától. Püspök urunk két amerikai útja által létrehozta az amerikai alapítványt, ebből kifizette a Kollégiumnak immár elviselhetlenné vált adósságait és az ifjúság segítésére olyan tekintélyes alapot létesített, amely már eddig is jelentékeny részben pótolja, a jövőben pedig méginkább pótolni fogja az elvesztett segély-alapítványokat.

Püspök urunk azt az erőt, amely őt ezekre a hősi teljesítményekre képesítette, a szívében élő kifogyhatatlan szeretetből, ebből a mindenél hatalmasabb erőforrásból merítette. Ez a szeretet a mi szívünkben is szeretetet gerjeszt őnagyméltóságának, a Kollégium jóságos atyjának személye iránt és azt az óhajást adja ajkunkra, hogy őt még hosszúra nyulandó életútján vezesse kegyelmesen az Isten szeretete, és kísérje hűségesen az emberek szeretete.

Már a múlt tanév záró ünnepélyén megemlékeztem azokról a nagy veszteségekről, amelyek dr. Dóczi Imre egyházkerületi középiskolai felügyelő és Debreczeni Ferencgimnáziumi tanár halálával érték Kollégiumunkat. Azóta újabb fájdalommal veszteséget szenvedett Kollégiumunk dr. Pápay Józsefnek, a Tisza István-tudományegyetemen a magyar és az összehasonlító finn-ugor nyelvészet tanárának folyó évi június hó 9-én bekövetkezett váratlan elhunytával. Pápay József, aki 1898-ban és 1899-ben fél évet töltött európai Oroszországban és egy évet Szibériában, ahol az osztják nép nyelvét, költészetét és életét tanulmányozta, 1908-tól 1914-ig kollégiumunk bölcsészeti akadémiájának volt rendes tanára. Kollégiumunkkal való kapcsolata azonban egyetemi tanárrá kinevezése után sem szakadt meg, mert tagja volt Kollégiumunk felsőoktatási tanácsának és igazgatótanácsának és mint az igazgatótanács könyvtári albizottságának előadója, majd mint elnöke, nagyon értékes szolgálatot tett Kollégiumunknak. Kollégiumunk nemcsak a nemzet nagy tudósát és nagy tanárát gyászolja benne, hanem a maga egyik legragaszkodóbb hívét és szellemének egyik leghívebb képviselőjét is.

A Dóczi Imre elhunytával megüresedett egyházkerületi középiskolai felügyelői állást az egyházkerület Borsos Károllyal, a mezőtúri gimnázium nagyérdemű igazgatójával, református tanügyünk egyik vezérférfiával töltötte be, aki e hivatalából kifolyólag Kollégiumunk igazgatótanácsában és tanárképző-intézetünk gondnokságában is helyet foglal. Személyében minden feltétele megvan annak, hogy középiskoláink vezetése és gondozása ezután is a Dóczi Imre nyomdokain és szellemében fog haladni.

A Debreczeni Ferenc tanszékére pedig Molnár Pál okleveles tanárjelöltet választotta meg az egyházkerület, a Tisza István-tudományegyetemnek és a mi tanárképző-intézetünknek egyik legkitünőbb növendékét, aki egyetemi tanulmányai folyamán egy-egy évet a bécsi és a berlini Collegium Hungaricumban töltött. Tanári működéséhez a legszebb reményt fűzzük. Nyeresége gimnáziumunknak dr. Mester István okleveles tanárjelölt is, akit a VIII. osztály párhuzamosítása folytán nevezett ki helyettes tanárnul az egyházkerületi elnökség.

A polgári fiúiskolában, ahol most nyílt meg a harmadik osztály, egyszersmind az első osztály párhuzamos szakasza is, harmadik rendes tanárnul Csösz Lászlót, a Kereskedelmi Társulat

polgári iskolájának jeles tanárát, tanítóképzőintézetünk volt növendékét választotta meg az egyházkerület a magyar-történelmi tanszékre.

Nemes tanuló ifjúság! Isten legbeesesebb adományáért, az életért való küzdés, az egyes emberre és a nemzetekre nézve egyaránt, a történelem folyamán talán soha sem volt olyan kínos, mint napjainkban. A szegénység és a nyomor súlya alatt nemcsak mi szenvedünk, kifosztott és eltiport, számra törpe magyar nemzet, hanem épügy szenvednek tőle a világ leg-hatalmasabb, a háborúban győztes népei is. Ebben a világnomorúságban az Isten büntetését kell látnunk azért, mert az emberek fellázadtak az Ő szent törvényei ellen és a világ sorsának intézésében az önzés és a gyűlölet tanácsa után indultak. Az önzés és a gyűlölet műve volt az ember- és vagyompusztító világháború, és még inkább a féktelen önzés és elvakult gyűlölet művei voltak azok az erőszakos békeszerződések, amelyekkel a győztes hatalmak a háborút a harctéren befejezték ugyan, de a gazdasági élet terén kegyetlenül tovább folytatták, amelyekkel a népek belső életének nyugalma feldúlták és kölcsönös ellenséges érzületüket az elkésredésig fokozták. A gyűlölet örülete tombol a kommunisták vérlázító és égreakáló gáztetteiben is, akik tüzzel-vassal el akarják a föld színéről pusztítani, milliók életének feláldozásával is, az emberi művelődésnek minden alkotását, hogy azután a mai világ romjain a magok rab-szolgaságra alapítandó istentelen és embertelen uralmát felépíthessék.

A gyűlölet a legnagyobb romboló erő ezen a világon, építeni teljesen képtelen és csak arra alkalmas, hogy a pokol országát valósítsa meg a földön.

Szent vallásunk tanítása szerint a bűnbe merült emberiséget az isteni szeretet váltotta meg az elkárhozástól. Az Isten Fia életét adta az emberiség boldogságáért és a keresztfá kínjai közt sem átkot mondott ellenségeire, hanem bocsánatot kért nekik mennyei Atyjától. Bármily vigasztalannak és reménytelennek látszik is mai helyzetünk, kétségbeesésre nincs okunk, mert az Isten szeretete megszabadít bennünket minden mi nyomorúságunktól. De csak akkor, ha az Evangélium legfőbb parancsát: szeresd az Istent teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből és szeresd felebarátodat, mint ten-magadat, híven teljesítjük. A szeretet által száll alá a földre az emberek közé az Isten országának békessége és boldogsága, mert a szeretet — mondja a Szentírás — gyöngéd, hosszútűrő, nem irigykedik, nem kérkedik, nem fuvalkodik fel, nem cselekszik éktelenül, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem örül a hamisságnak, de örül az igazságnak, mindent elfedez, mindent remél, megbocsát, vigasztal, kész a segítségre és soha el nem fogy. Ezért mondja Pál apostol, hogy a keresztyén életnek három oszlopa van: a hit, a remény és a szeretet és ezek között legnagyobb a szeretet.

Higgyünk tehát, kedves ifjúság, az Istenben, Tőle reméljük hazánk s a magunk sorsának jobbrafordulását és támogassuk egymást testvéri szeretettel. Így az Isten is szeretni fog és meg fog segíteni minket.

Tanárok és tanítványok munkájára Isten áldását kérve, az iskolai évet megnyitom.

**A nap nem sajnál a kunyhóablakon is benézni, neked terhedre volna egy pár bélyeg eladása?**

## EGYHÁZ

### A temetési beszéd.

A temető prédikátornak rendkívüli a felelőssége. Ily alkalommal mindig olyanok is vannak a hallgatói között, akiket a templomi padokban sohasem láthat. Amit pedig ezek kívánnak hallani tőle, az éppen az, amit neki, mint Isten szolgájának, sohasem szabad mondania: nevezetesen emlékbeszédet a halott fölött, személyiségének finoman megrajzolt képét, élete eredményeinek méltatását. Csak a napilapoknak az egyházi temetési beszédekről szóló tudósításait kell elolvasnunk, hogy ezt igazolva lássuk. Még akkor is, amikor a halott személyes jellemét a temetési beszéd igazságérzettől áthatott teljes komolysággal, minden frázistól tartózkodó szeméremmel festi — még akkor is megtagadja az egyházra bízott bizonyoságtételt, ha ebbe a festegetésbe túlságosan belémerül. Amit a halotthoz közelálló jóbarát minden veszedelem nélkül elmondhat a koporsónál, azt a lelkipásztor úgy nem mondhatja el. Mert az ő ajkán „az elhunyt érdemei méltatásának” szükségképpen az a hatása van, hogy az evangéliumtól idegen hallgatóiban ez a gondolat támad föl: ha valaki jó családapa, megbízható munkás, kitűnő tisztviselő volt, ezzel már jogot szerzett a mennyországba. Az, aki a koporsónál lelkipásztori minőségben beszél, mindenképp ezt kell, hogy tisztán lássa: öneki abból kiindulva kell itt beszélnie, hogy minden életet a halál határol körül s ő mindazokkal együtt, akik hallgatják, ott áll az örökkévalóság keskeny partján. Ezen a ponton pedig az alaphang nem lehet más, mint a feltámadásról, az ítéletről s az örök életről szóló ige, amely gyümölestelenné hirdeti a legjobb élet munkáját is és a bűnös embernek egyedül kegyelemből való megigazulását tanítja. A gyászoló gyülekezet legnagyobb részének persze ez kemény beszéd s annak, aki így mer beszélni, előre föl kell vértéznie magát a kedvezőtlen megítélés ellen s Krisztusért vállalnia kell még azt a látszatot is, hogy beszédéből hiányzik a szeretet. Teljes világossággal kell éreznie, hogy a temető prédikátor helyzete egy, az egyháztól idegen tömeg közepette, pontosan ugyanaz a lehetetlen helyzet, amelyben a

„Krisztusról szóló bizonyágtétel van a világnak közepette, és szent félelemmel kell reszketnie attól, hogy még megtalálják dícsérni a „szép“ halotti beszédéért. Ilyenkor gondoljon arra az emberre, aki a pokolban fejszoválvá olvassa a fölötte elhangzott hízeltő gyászbeszédet.

*Reformierte Kirchenzeitung 1931. 36. szám.*

A tenger csepekből áll: 10 fillérekben 1000-ek gyűlhetnek össze az árvák javára.

## MISSZIÓ

### Missziói munkaév kezdetén.

Mint máskor, úgy most sem foghatunk hozzá jól átgondolt, alaposan kidolgozott munkaprogramm nélkül missziói munkánk elkezdéséhez. A tervezet készítésének ideje itt van. Nemcsak a tovarohanó idő óramutatója hív fel és kötelez el erre bennünket, hanem a gyorsan megváltozott, kétségbeejtően fenyegető helyzet is parancsolja ezt. Egy felfordult világ szédítő szakadékaival meredez előttünk, reményt vesztett emberek keresnek nálunk megerősítést, tévedezők kérnek útbaigazítást, éhezők remélnek általunk megelégtetést.

A pásztori megbízás, elkötelezés, felelősség egész súlyával nehezedik most reánk, sürgősen és elszántan hozzá kell fognunk a munkához és bizonyágot kell tennünk Arról és A mellett, Aki elküldött bennünket munkásokul az Ő szőlőjébe.

Mérlegelve a helyzetet, el kell készülnünk arra, hogy a mai különleges élet szükségleteivel és követelményeivel különös munkalkalmakat teremtszünk számunkra. Azután, bárha nem is az anyag teszi a lelket, hanem a lélek formálja az anyagot, látható egyházunknak jelenlegi egyházalkotmányi szervezete és anyagi berendezkedése mellett — nem lehet számításra kívül hagynunk itt se a gazdasági válság okozta pénztelenséget, amely határozottan kihatással lesz missziói munkálkodásunkra is. Minden egyház, de főleg a falusi gyülekezetek gígászi harcot vívnak ma az anyagi bajokkal. Ezeknek a küzdelmeknek középpontjában mindentűt a lekipásztor áll, kinek idejét nagyban meg-rabolják és kedvét is veszik az anyagi gondok. El lehetünk készülvé arra, hogy a pénztelenség sok olyan missziói munkaág művelését teszi lehetetlenné, ami máskor szépen virágozhatott. Gondoljunk csak itt a nagyobb távolságokban végzendő evangelizációra, vagy az iratterjesztésre; üres kasszák mellett ezeket most aligha végezhetjük. Elgondolásom szerint különösen két missziói munkaág az, amelyeket ebben a munkaévben is elvégezhetünk, de amelyeket feltétlenül végeznünk is kell. Egyik a szociális munka szegényügyi ága, a másik az ifjúság lelki-gondozása.

Szegényeinkkel eddig is törődtünk, az idén ennek a munkának intenzívebbnek kell lenni. Nemcsak az elhagyatottak megsegítésére gondolok itt, hanem különösen a munkaalkalmak hiánya folytán kenyér nélkül maradt hitsorsosaink támogatására. Gyülekezetemben részint magam, részint presbitereink már végezzük a munkát abban az irányban, hogy megismerjük és kataszterbe foglaljuk azokat a családokat, akiknek részint a szűkös termés, részint a munkanélküliség folytán kenyerük fogytán van. Szomorú és kétségbeejtő kép tárul elénk. Sokan vannak itt olyanok, akiknek nyári keresményük mindjárt elfogy. Gondolom, hogy másutt sincsen ez másként. Fel kell keressünk és össze kell írunk az ilyen szűkölködeket. Fontos, hogy a lekipásztor lehetőleg személyesen végezze ezt a munkát mintegy a hívek látogatása során, ha pedig ez lehetetlen tanítókkal és presbiterekkel végeztessük el. El kell mennünk a gazdagokhoz, hívjuk fel őket adakozásra, figyelmeztetvén őket Pál apostolnak Gal. 6:10-ben olvasható intelmére. Rá kell mutatnunk előttük arra a veszedelemre, amely a munkanélküliek nyomorgásából reánk szakadhat. Az egybegyűlt adományokból ingyen csak az invalidusoknak adjunk, az egészséges emberekkel a politikai község közbejöttével végeztessünk valamilyen közmunkát. Ennek a munkának munkadíjába kapja meg mindenki a maga részét. A magyar ember szegényli, míg egészséges, az ingyenes megsegítést, de nem is fogadja azt el. A dolgozó munkássereget gyakorta keressük fel, beszélünk vele, egyénenként érdeklődünk anyagi helyzetük felől és a lekipásztori prudencia ez alkalommal utat és módot fog találni az éhezők és szomszédhoz lelkeknek a megelégtetésére is.

Sietek kijelenteni, hogy ezzel az akcióval nem valami különös, nagy és minden szociális bajt megszüntető cselekedetre gondolok, hanem csak arra, hogy a mi megértő szívünkön keresztül ezeken a szegény embereken Istennek amaz ígérete teljesedhessék be: „és ad néktek az Úr kenyeret a keserűségben“. És. 30:20. Igen, csupán arra gondolok, csak azt célozom ennek a munkaágnak hathatós művelésével, hogy az elkövetkezendő tél fagyos világában a mi testvéreink sok mindenben szűkölködhetnek, de a mindennapi kenyérben nem, és elhagyatottságuk nehéz óráiban lássák meg és érezzék meg, hogy Istennek gondoskodó szeretete nekünk, pásztoroknak a sáfarkodása által is közel van hozzájuk.

Ehhez még csak annyit jegyzek fel, hogy a gyűjtés foganatosításának kormányhatósági akadálya nincsen, a népjóléti Miniszter úr az inségakcióval kapcsolatos exposéjában egyenesen számít az egyházaknak e nemű tevékenységére.

Az iskolát elhagyott, konfirmált ifjainkkal eddigelé nem foglalkoztunk úgy, amint azt az úgy fontossága és érdeke megkívánja. Elisme-

részel és hálás köszönettel tartozunk azoknak a keveseknek, akik kezdeményezői és művelői lettek magyar református egyházéletünkben ennek a munkának. Ma már kezd általánosan ismertté lenni nálunk is, hogy ezeket az ifjakat nem hagyhatjuk magukra. Az emberi életnek legkritikusabb korában a lelkigondozásra, útmutatásra, minden gonoszság elleni védelem nyújtására nagy szükségük van. Hitetlen országok istentelen emberei jól tudják, hogy kiket kell gonosz terveiknek megnyerni, elsősorban az ifjúságot sorozzák be és szervezik meg s velük gyűjtogatják a világot, borzalmas bűnök végrehajtására őket használják fel. — Istennek különös kegyelme folytán a magyar ifjúság általánosságban eddig nem volt rossz. Istenfélelem és emberbaráti szeretet gyakorlásában, józanságban és tisztességadásban messze felette állt és áll sok más nemzet ifjúságának. A vörös veszedelem mindegyre nagyobb erővel tör ifjúságunk felé is, legyünk azért résen és az ő lelkigondozásuk legyen missziói munkánk egyik legfontosabb feladata és a preventív intézkedés minden evangéliumi fegyverét felhasználva, óvjuk meg őket és tartjuk meg őket.

A megvalósítás lehetőségei helyenként változhatnak. Egyesületek, cserkészcsapatok, leventecsoportok mind alkalmas szervek a közeledésre és a munka kultiválására.

A debreceni ORLE konferencián elhangzott két értékes előadás, a Szegények papja és az Ifjúság papja címen, a fenti tárgyakkal foglalkozott. Akik ott jelenvoltunk és szerencsések lehettünk meghallani és megszívlelni az előadások nagy igazságait, indítást nyertünk mindnyájan a missziói munka e két fontos ágának művelésére, vajha e sorok által ez indítást elnyernék mások is.

Sz. I.

**Minden elmul, minden elmegy, csak az árva könnye, mely jóltevő kezére hull, csak az a könny nem feled s felkeres a síron túl is.**

## Vallásváltoztatások Magyarországon 1817—1846-ig.

### A bécsi Staatsrathoz beküldött jelentések alapján.

(Folytatás).

#### III. A vallásfelekezeti statisztika.

Az áttérési kimutatásokban közölt adatok összehasonlításának alapjául Fényes Elek: Magyarország Statisztikája című, 1842-ben megjelent könyvében az ország lakosságáról és felekezeti megosztottságáról szóló statisztikát fogjuk használni. Magyarországon 1842-ig, míg Fényes munkáját meg nem írta, egyetlen — az ország egész lakosságát magában foglaló — összeírás sem készült, mert addig minden összeírásból kimaradt a nemesség és a papság,

mely pedig több százezer főt tett ki. Az említett statisztika a latin szertartású róm. kath. egyházmegyék névtárai alapján készült, amely névtárakat az egyházmegyék egy-két kivétellel minden évben kiadtak „általánosan hitelt érdemlő hűséggel”.<sup>11</sup> Nagy előnye volt e kimutatásoknak, hogy úgy a nemesség, mint a papság részletesen össze volt bennök írva. Mindazáltal e névtárak is több tekintetben hiányosak voltak. Ezért azután Fényes a protestáns egyházkerületek és a Nemzeti Társalkodó 1839. évben közölt statisztikáját is felhasználta és e kimutatások alapján állapította meg a körülbelül pontos adatait az egyes felekezetek lélekszámának s ezzel együtt az ország lakosságának.

Erdély lakosainak számát Salamon Józsefnek az erdélyi protestánsokról készített statisztikája alapján állította össze. A határőrvidékek lakosainak száma állapított meg a legpontosabban, minthogy e vidékeken minden öt esztendőben népszámlálást tartottak.

Az ország egész területének lakossága az 1840-es években a következőképpen oszlott meg az egyes felekezetek között:

Latin szert. r. kath.	6.130,188	47.59%
Görög szert. r. kath.	1.322,344	10.27%
Református . . . . .	1.846,844	14.34%
Evangélikus . . . . .	1.006,210	7.81%
Görög keleti . . . . .	2.283,505	17.73%
Unitárius . . . . .	47,280	0.37%
Zsidó . . . . .	244,035	1.89%

Összesen: 12.880,406 100.00%

Azonban az erdélyi protestánsok vallás-szabadságára nézve az 1790—91. LII. tc. — mely a vallásszabadságukra vonatkozólag sérelmes rendeleteket hatályon kívül helyezte — újból a leopoldi hitlevelet tette érvényessé s így a régi törvényes állapotot újból helyreállította. Minthogy itt az áttérés engedélyezése nem függött királyi jóváhagyástól, mint a magyar területen, Erdélyre vonatkozólag nem rendeltetett el az áttérési kimutatások beküldése sem. Így tehát Erdély érdeklődési körünkön kívül esik.

Az Erdély és az erdélyi határőrvidék leszámításával megmaradó országrész — tehát a jelentéstételre kötelezett országrész — lakosainak száma és százalékaránya ugyancsak a 40-es években a következő volt:

Latin szert. r. kath. . . . .	5.922,812	52.94%
Görög szert. r. kath. . . . .	863,856	7.72%
Református . . . . .	1.616,876	14.45%
Evangélikus . . . . .	795,876	7.12%
Görög keleti . . . . .	1.746,236	15.61%
Zsidó . . . . .	241,632	2.16%

Összesen: 11.187,088 100.00%

Fényes a határőrvidékek lakosainak számát külön is feltünteti. Az ott talált adatok szerint:

a Horvát végvidéken . . . . .	498,947
a Szerémi „ . . . . .	259,153
a Bánsági „ . . . . .	250,485

<sup>11</sup> Fényes i. m. 28. lap.

lakos élt 1840-ben, kiknek a felekezeti megosztottsága a következő volt :

	Horvát vv.	Szerémi vv.	Bánsági vv.	Összesen
Lat. szert. r. kath.	252,080	130,692	28,960	412,453
Gör. szert. r. kath.	5,614	216	12	5,842
Református	16	20	2,777	2,803
Evangélikus	23	4,782	8,169	12,974
Görög keleti	240,493	123,153	210,409	574,055
Zsidó	—	290	158	448

Összesen : 498,947 259,153 250,485 1.008,575

Tehát az erdélyi végvidék nélkül e területek lakosságának száma felülhaladta az egymilliót. Legnagyobb mennyiségben a görögkeletiek (574,055) és a latin szertartású róm. katolikusok (412,453) élnek e területen. A többi felekezetek csak kis arányban találhatók a két túlsúlyban levő felekezethez képest.

A határvidék egymilliónyi lakosságát leszámítva, az akkori tulajdonképeni Magyarország lakosai felekezetüket tekintve, a következőképpen oszlottak meg :

Latin szert. r. kath.	5.510.359	54.13%
Görög szert. r. kath.	858,014	8.43%
Református	1.614,073	15.86%
Evangélikus	782,902	7.69%
Görög keleti	1.172,181	11.52%
Zsidó	241,184	2.37%
Összesen :	10.178,513	100.00%

Ezekben az adatokban magunk előtt láthatjuk Magyarországot lakosainak felekezeti megosztottságát az egyes országrészek területén és azt, hogy mennyiben szenvednek az arányszámok változást, ha Erdélyt és a határvidékek lakosságát leszámítjuk az anyaország lakosságából. Az arányszámok szerint az egész ország lakosainak nem egészen fele (47.59%) latin szertartású róm. katolikus. Azonban Erdély nélkül az 52, majd a határvidékeket nem számítva, az 54 százalékot is meghadják. — A görög szertartású róm. katolikusok legnagyobb arányszámban az egész ország területén fordulnak elő (10.27 ; 7.72 ; 8.43), valamint a görögkeletiek (17.73 ; 15.61 ; 11.52) és az evangélikusok (7.81 ; 7.12 ; 7.69). Viszont a reformátusok (14.34 ; 14.45 ; 15.86) és a zsidók (1.89 ; 2.16 ; 2.37) százalékszámuk annál jobban növekszik, minél jobban szorítjuk össze a határokat.

#### IV. Az áttérési mozgalmak két szakaszának jellemzése.

Az első, ami szemünkbe tűnik, ha az 1817—46. évek áttérési statisztikáját figyeljük, az óriási aránybeli eltolódás a protestáns és görög nem-egyesült egyházak kárára a róm. katolikus egyházzal szemben.

Ha azonban tüzetesen vizsgáljuk ez időszakot, azt látjuk, hogy két teljesen különálló szakaszra oszthatjuk fel, amelyek két, vallásügyekre vonatkozó törvény hatása alatt jöttek létre.

E két törvény : 1. az 1790/91 : XXVI. tc. 13. § és 2. az 1844 : IV. tc. 3. §.

vitéz Marton József.

(Folyt. köv.)

## HALOTTAINK

**Dr. Szelényi Ödön.** budapesti evangélikus leánygimnáziumi tanár, volt pozsonyi theol. akadémiai professzor, a debreceni egyetem filozófiai karának magántanára, 54 éves korában Budapesten elhunyt. Korai halála a protestáns szellemű filozófiai és pedagógiai tudományos irodalomnak rendkívüli vesztesége, mert elköltözött testvérünk annak egyik legtehetségesebb, legszorgalmasabb és legalaposabb művelője volt, akitől, ha a trianoni katasztrófa főiskolai katedrájától, betegsége pedig egykor csodálatos munkabírásától meg nem fosztja vala, még ezután is nagyon nagy és szép dolgok teltek volna ki tudományos téren. A református egyházi, iskolai és tudományos élettel való munkaközösségnek mindig lelkes híve, a Protestáns Tanügyi Szemlének evangélikus részről szerkesztője volt. Fájdalmas szívvel intünk neki búcsút s kívánunk áldást drága emlékére.

Az árva szónak csak szavadban van meg a távlata s azonnal elvész az, ha egy bélyeget fel kell ragasztanod ?

## KÜLÖNFÉLEK

**Az Őrszentmiklósi Szeretetház** (Református Lelkészségvegyek Otthona) érdekében bizalommal fordulunk a lap olvasóihoz, hogy amennyiben tehetik, az őszi termény- és gyümölcsbetakarítás idején támogassák Szeretetházunkat természetbeni adományaikkal (burgonya, kukorica, bab, lencse, gyümölcsféle) és ahol a sertésvész nem tizedelt, gondoljanak az ölések idején az otthon háztartására. A nagy szárazság miatt idén a termésünk igen szűken fizetett, emellett három hízónk is elhullott. „Cselekedjünk jót mindenekkel, kiváltképpen pedig a mi hitünk eselégeivel!” Az adományokat az alábbi címre kérjük : *Református Lelkészségvegyek Otthona, Őrszentmiklós, Pest vm. (Posta és vasútállomás helyben.)* Hittestvéri bizalommal az Őrszentmiklósi Szeretetház Intézőbizottsága.

**A kolozsvári gyülekezet új főgondnokául** Kovács András ny. számtanácsost választották meg, a tisztességéről lemondott Kócsi Andor ny. táblabíró utódául. A szilárd hitű és nagy felelősségérzettel megáldott főgondnok működése elé nagy reménységgel néz a gyülekezet.

**A keeskeméti református jogakadémia** szeptember 29-én ünnepli fennállásának századik évfordulóját s ugyanekkor nyitják meg a tanévet is. Az ünnepélyen Dr. Baltazár Dezső püspök imádkozik, a tanévet megnyitja dr. Rácz Béla nyilv. r. tanár, e. i. dékán, a jogakadémia történetét ismerteti dr. Joó Gyula ny. r. tanár, dr. Kacsóh Bálint ny. rk. tanár pedig előadást tart. A nagymúltú és sok nehézség közt is szépen dolgozó egyetlen magyar református jogi

főiskolának a szép jubileum alkalmával mi is őszinte szívvel küldjük áldáskívánatainkat!

**Az élesdi református egyház** a belmissziói munka kiszélesítésére kultúrházat építtetett, amelyet augusztus hó utolsó vasárnapján nyitottak meg ünnepélyesen. A hatalmas, különálló terem a parókia udvarán épült fel. A megnyitást megelőző ünnepi istentiszteleten Csernák Béla nagyváradi lelkész, egyházkerületi főjegyző imádkozott és prédikált, a kultúrház létesítésének történetét Vaday Béla esperes, élesdi lelkész ismertette. Istentisztelet után presbiteri díszgyűlés volt az új kultúrházban. Az új hajlék legyen az egyházépítő munkának szent műhelye.

**A kecskeméti református egyház új főgondnoka.** A kecskeméti egyházközségben szeptember hó 8-án volt a főgondnokválasztás, amikor is Dr. Burdács Rezső egyházmegyei ügyészt választották meg, aki egyizben már volt főgondnok. Isten áldása legyen minden nemes törekvésén.

**A sárospataki angol internátus tanára,** Mr. Gillan A., a skóciai Aberdeentől szeptember 1-én Sárospatakra érkezett, hogy állását elfoglalja.

**A felvidéki Zsebesen** 11 református család, rokonai és ismerősei segítségével, 141 kilogrammos harangot öntetett. A harangot a bárcai templomban Péter Mihály püspök áldotta meg.

**A kisújszállási református egyház „Horthy” reálgimnáziuma** mellé most szerelte fel a modern pedagógiai és higiéniai követelményeknek megfelelően internátusát, mely a gimnáziummal szemben levő 2400 négyszögöles telken van elhelyezve. A felavatási ünnepély szeptember 9-én volt.

**Az apai templomszentelési ünnepély.** Az apai reformátusok több, mint kétezer leu költséggel renováltatták a nyár folyamán ősi templomukat és annak falába márványtáblát helyeztek el, felvésetvén arra a világháború idején hősi halált halt egyháztagok neveit. A megújított templomot szeptember 6-án ünnepélyes keretek között adták át a használatnak és ekkor leplezték le a márványtáblát is. A délelőtti istentiszteleten Széll György esperes imádkozott, az ünnepi beszédet pedig Csernák Béla nagyváradi lelkész mondta. A délutáni istentiszteleten Peleskey Sándor szatmárhegyi lelkész végezte a szolgálatot, Boros Jenő szatmári lelkész pedig az emléktábla előtt emlékbeszédet tartott. A megható ünnepélyt az örökszépségű XC. zsoltár közös elénekülésével fejezte a be a gyülekezet.

**Az érmelléki egyházmegye** kebelébe tartozó albisi gyülekezet egyhangúlag ifj. Saja Sándor érmihályfalvai s. lelkészt hívta el lelképásztorául.

**A felsőbányai gyülekezet** a Nagy Lajos nyugalmabavonulásával megüresedett lelkészi állásra Spáczai Árpád nagybányai s. lelkészt hívta meg.

**Közkezdveltségnek örvendő** bécsi tanulmányútját ez évben is megrendezi október 30—november 3. között a Soli Deo Gloria Szövetség. Résztvételi díj 38 P. Jelentkezni lehet 10 P jelentkezési díj beküldésével IV., Múzeumkörút 37., II. emelet, Soli Deo Gloria Szövetségünk központjában.

**A pápai diákok és tanárok** műveiből a főiskolai könyvtár külön szakot létesített. — A könyvtár beköttetésére a Kollégiumi Diákszövetség 400 P-t adományozott.

**Házitanító és nevelő állást** keres számtalan főiskolás leány és fiú. Akinek lelkiismeretes és olesó korrepetitorra van szüksége, forduljon bizalommal a Soli Deo Gloria Szövetség Diákszociális Osztályához, Budapest, IV., Múzeumkörút 37., II. *Siessünk segítségére nyomorgó diákjainknak.*

### Szerkesztői üzenetek.

**H. F. P. és „Kisbürgözd.”** Köszönöm, közölni fogom, de ebbe a számba már nem fértek bele.

### Másolat.

Nádudvari Református Lelkeszi Hivatal.

118—1931. szám.

Tekintetes

*Szlezák László úrnak*  
haranggyáros

*Budapest.*

Az Önöknél Egyházközségem részére rendelt és leszállított, csaknem tízmázsás harangot használatba átvettük. A harangnak művészes kivitele, gyönyörű tiszta, érces, csengő hangja méltán ragadta meg lelkünket s hirdeti előttünk az őt alkotó mesterének magas művészetét. Örömbanatra harangunk hív s hirdeti a földre tiport igazsággal szemben az örökkévaló igazságot s szegény tépett hazánk feltámadását.

Adja a Mindenható, hogy harangunk gyönyörű szava feltámadásunk és megépítésünk diadalmas ünnepébe, — hisszük — nemsokára belecendüljön s ez legyen Önnek Istentől a legkedvesebb áldás és elismerés. Addig is Isten áldja és segítse meg, hogy még sok ilyen szép harangot önthessen zsoldárénekes gyülekezetek számára.

Nádudvar, 1931 szeptember hó 7-én.

Kiváló tisztelettel:

(P. H.)

*Kovács Pál s. k.,*  
református lelkész.

**TARTALOM:** Horthy Miklósné: Felhívás a magyar társadalomhoz. — Karai Sándor: Tanérvnyitás a Kollégiumban. — Egyház: A temetési beszéd. — Misszió: Sz. I.: Missziói munkaév kezdetén. — vitéz Marton József: Vallásváltoztatások Magyarországon 1817—1846-ig. — Halottaink. — Különfélék.

**Laptulajdonos: Dr. KUN BÉLA.**

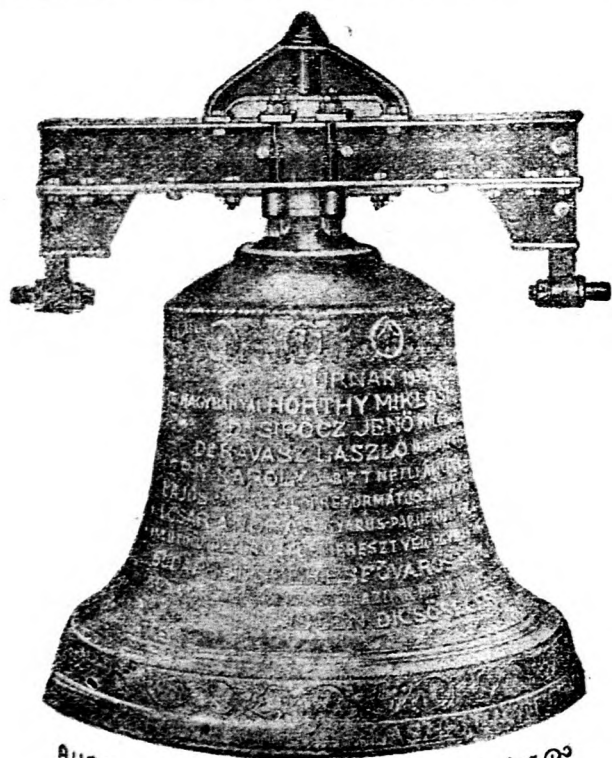
**Magyarország aranykoszorús mestere**

## Szlezák László

harang- és ércöntőde, harangfelsze-  
relés és haranglábgyár

**BUDAPEST, VI., FRANGEPÁN-U. 77. SZ.**

Telefon: Aut. 913-53. sz. Költségvetéssel díjmentesen szolgál.



BUDAPEST-ANYALFÖLDI REF. TEMPLOM RÉSZÉRE  
KÉSZÍTETT HARANG, MELYET DR. RAVASZ LÁSZLÓ PÜSPÖK ÚR  
AVATOTT FEL.

Előnyös fizetési feltételek. Számos agyházi eliamerőlevél

Az 1900. évi párisi vilákiállításán díszoklevéllel, 1921. és 1923. évi vasipari kiállításán aranyéremmel, az 1925. és 1926. évi kézműipari tárlaton kormánydíszoklevéllel, 1927. és 1928. évi budapesti, székes-  
ehérvári, szentesi és szombathelyi kiállításokon nagy aranyéremmel kitüntetve. 1930. évi nemzetközi vásáron emléklappal kitüntetve.

**A budapesti Bazilika 7945 kilogrammos új harangja gyáramban készült.**

### SESZTINA LAJOS

vasnagykereskedése  
Debrecen.

Alapította 1819-ben Sesztina János.

Kitűnő fűtőképességű magyar „Perpetuum“-kályhák.  
Magyar gyártmányú zománc-edények,  
zsir-bödönök, dísznövelő-képek, husvágó-gépek.  
Telefon 6. és 15-48.

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata. 1931-1967

## Fali olvasótáblák, mozgatható betűk, szemléltető képek.

Ligárti M.: Fali olvasótáblák az ABC-hez, a  
7 darab lap . . . . . 3.—  
a 7 darab vászonra felhúzva, akasztóval  
ellátva . . . . . 38.—

### Vezérkönyvek.

Ligárti M.: Útmutató az Ábécéhez . . . . . 3-20  
Bodor D.: Tanácsadó az Ábécéhez . . . . . 3-60  
Ligárti M.: Beszéd- és értelemgyakorlatok  
vezérkönyve, I—IV. o. . . . . 9-60  
Ligárti M.: Magyar nyelvi vezérkönyv, II—VI. 10-40  
Ligárti M.: Számítási vezérkönyv, I—VI. o. 10-40  
Somorjai L.: Tornatanítási vezérkönyv, I—VI. 5-50  
Szele M.: Vezérkönyv a vallástanításhoz . . . 2-80

### Népiskolai egységes vezérkönyvek.

Szerkesztik: Quint József és Kőrösi Henrik.

Molnár Oszkár: A tanítási módszer történeti  
fejlődése. Quint József előszavával . . . . 3.—  
Fodor Ferenc: A magyar elemi népiskolai föld-  
rajzi oktatás . . . . . 4.—  
Quint—Stelly—Stoimár: A természeti és gazda-  
dasági ismeretek tanítása a III—IV. osztá-  
lyban . . . . . 6-40  
Quint—Drozd: A beszéd- és értelemgyakorla-  
tok tanítása az I. osztályban . . . . . 9-20  
Háros—Kőrösi: A magyar fogalmazás vezér-  
könyve . . . . . 4-40  
Quint—Drozd: A beszéd- és értelemgyakorla-  
tok tanítása a II. osztály számára . . . . 10.—  
Berwaldszky—Tschelk: A rajzoktatás vezér-  
könyve. Sajtó alá rendezte: Luttor Ignác 16.—  
Berta—D. Paál: Új vezérkönyv a beszéd- és  
értelemgyakorlatokhoz . . . . . 4.—  
Berta—D. Paál: Új vezérkönyv a helyesírás  
és magyar nyelvtan tanításához . . . . . 3-60  
Berta—D. Paál: Új vezérkönyv a természet-  
rajz, gazdaságtan és háztartástan tanítá-  
sához . . . . . 2-80  
Bíró K. L.: Gyakorlati példatár a fogalmazás  
tanításához, II., III., IV. és V—VI. oszt.  
együtt, osztályonként, á . . . . . 1-20  
Vallástanítási és egyházi énektanítási tanterv  
és utasítás, 1929. évi kiadás. (A református  
Egyetemes Konvent kiadványa) . . . . . 1-20  
Straub—Vadász: A számolás és mérés tanítá-  
sának vezérkönyve . . . . . 4-80  
Móczár M.: Vezérkönyv a természetrajz, gaz-  
daságtan és háztartástan tanításához,  
III—IV. oszt. számára . . . . . 3.—

## „MÉLIUSZ“

könyvkereskedés

Debrecen, Ferenc József út 26.